

(artikkeli julkaistu Rakennusperinnön ystävien Tuuma-lehdessä keväällä 2008)

Nikkarijugend- ja empiretalot vaihtoivat omistajaa Taas yksi rakennuskeidas Turussa uhattuna

Kun Kaskenkatu 15 kohdalla, melkein Turun ydinkeskustassa, puikahtaa suojaisalle sisäpihalle, harppaa kaupungin historiassa vuosisadan taaksepäin – ja vieläkin kauemmaksi, sillä yksi pihapiirin rakennuksista on vuodelta 1831. Useimmilta ohikiitäviltä katseilta tämä liikenteen, kerrostalojen ja huoltoaseman piirittämä keidas pysyy kätkössä.

Piilossa olisi paikka varmaan pysynyt itseltänikin, ellen 16 vuotta sitten olisi saanut kyläkutsua poisuuttavien tuttujeni luokse. Minusta tuli empimättä uusi vuokralainen, ja erinäisiä klapikuutioita on sittemmin palanut lämmöksi kauniiden kakluunieni ja vanhan puuhellani pesässä. On ollut luksusta asua kuin maalla, melkein vuosisadan vanhassa jugend-rakennuksessa, keskellä kaupunkia.

Tämän vuoden alussa rauha romahti: meille vuokralaisille kerrottiin, että kotimme oli juuri myyty Stiftelsen Eschnerska Frilasarettet -säätiölle, joka omistaa naapurissa kohoavan Turunmaan sairaalan, ja meitä asukkaita odottaa ennen pitkää lähtöpassit. Mikä odottaa pihapiirin ainutlaatuisia rakennuksia ja niiden elämää vuosikymmeniä todistaneita suuria lehmuksia?

Talot maakuntamuseon suojelutavoitelistalla

Ennen tonttikauppaa rakennukset olivat Erkki Eurannon perikunnan omistamia, samaisen suvun hallussa vuodesta 1918 alkaen. Suku asuttaa yhä kolmea päärakennuksen 13 asunnosta. Muita asuntoja on vuosikymmenten varrella elävöittänyt kirjava joukko vuokralaisia, joiden viihtyvyyttä on miljöön ohella lisännyt luonteva yhteisöllisyys.

”Pihapiirin rakennukset ovat mukana Maakuntamuseon vuonna 2002 laatimassa suojelutavoitelistauksessa paikallisesti arvokkaina, mutta ne eivät ole virallisesti suojeltuja”, kertoo helmikuussa paikalla vierailut museon rakennustutkija Kaarin Kurri.

Rakennuksista suurimman, vuonna 1912 rakennetun kaksikerroksisen nikkarijugend-talon asunnoista useimmat ovat säilyneet harvinaisen hyvin alkuperäisessä asussaan. ”En ole juuri koskaan nähnyt Turussa asuntoja, jotka ovat sisätiloiltaan säilyneet yhtä alkuperäisessä kunnossa”, toteaa Kurri.

Pihapiiriin kuuluu myös Kaskenkadun varrella oleva, v. 1831 rakennettu pieni puinen empire-rakennus, joka on kokenut kovia kahdessa tulipalossa. Osa rakennuksesta toimii puusepän verstaana, ja toinen pääty on kunnostettu hiljattain harrastetilaksi.

Pihan perällä, kesäisin osin murattien kätkössä piileksii vielä talousrakennus vuodelta 1922. Hiukan uudempaa mallia on talon lasten punainen leikkimökki.

Arkkitehtina Alex Nyström, rakennussuojelun äänitorvi

”Jugendtalon on suunnitellut arkkitehti Alex Nyström, kuuluisamman Gustav Nyströmin pikkuveli”, kertoo Kaarin Kurri. Alex Nyström oli hyvin aktiivinen myös suojelukysymyksissä. Hän vaikutti myös kunnallispoliittikkona sekä rakennusmestareiden ja arkkitehtien yhdistyksen puheenjohtajana, kantaen huolta Turun kaupunkikuvasta”, jatkaa Kurri.

Nyströmin kädenjälkiä löytyy yhä eri puolilta Turku, mutta erityisesti Mestarinkadun liepeiltä, Kaskenkadun naapurista.

Rakennussuunnittelun ohella lahjakas arkkitehti toimi myös julkisten rakennusten, mm. kaupunginkirjaston ja Mikaelinkirkon rakennustöiden valvojana. Hän yritti vaikuttaa myös siihen, ettei kaupungin kukkuloiden ylärinteille rakennettaisi kahta kerrosta korkeampia taloja.

Kaskenkadun pihapiiri museologian dokumentaatiokohteeksi

Nyströmin henkeen sopii hienosti, että Kaskenkatu 15a:n rakennukset valittiin Kaarin Kurrin ehdotuksesta tänä keväänä Turun yliopiston museologian dokumentaatiokohteeksi ”Rakennetun ympäristön dokumentoinnin lähtökohtia” -kurssille. Huhtikuun lopulla noin 20 opiskelijaa parveilee tontilla kolmen päivän ajan, valokuvat, piirtäen ja asukkaita haastatellen.

”Dokumentoitavaa on niin paljon, ettei kolme päivää riitä”, toteaa opetuksen suunnittelusta vastaava tutkija Sirkku Pihlman, joka pitää kohdetta hyvin kiinnostavana, mutta myös haastavana. Arkkitehtonisten yksityiskohtien lisäksi tarkoitus on selvittää myös rakennuksiin ja niiden kulttuurihistoriaan sekä asumiseen liittyviä arvoja.

1800-luvulta peräisin olevia empire-taloja on Turussa jäljellä alle viisi, samoin vastaavia leveärunkoisia nikkarijugend-rakennuksia. ”Tärkeää on nyt tuottaa kokonais selvitys alueen historiasta ja rakennusten yksityiskohdista ennen kuin ne mahdollisesti väistyvät”, toteaa tutkija Kurri. ”Mutta miten tuottaa tietoa, jonka avulla myös uudet omistajat ymmärtäisivät, että heillä on vaalimisen arvoinen aarre käsissään?”

Koristemaalauksia ja kattoikkunoita

Peruskorjausta ei rakennuksissa ole koskaan tehty. Alkuperäiset puuhellat ja kauniit, mahdollisesti Turun kaakelitehtaan valmistamat kakluunit ovat käytössä useimmissa asunnoissa. Jäljellä on myös vanha turkulainen hellakakluunimalli, jota ei Kaarin Kurrin mukaan juuri ole säilynyt.

”Mielenkiintoisella tavalla haarautuvat porraskäytävät ovat myös huikean kiinnostavia”, kertoo Kurri. Käytävien seinissä, rapistuneiden maalikerrosten alla, pilkottavat hienot, aikakaudelle tyypilliset koristemaalaukset, ja lattioita juhlistavat punavalkeat Viktoria-laatat, ilmeisesti Turun sementtivalimon valmistamat.

Kolme rappukäytävää saavat päivänvaloa kattoikkunoista, ja avaraa vinttiä puolestaan valaisevat ulkokaton alkuperäiset step-lasit. Samaa ikkunatyyppeä oli ennen peruskorjausta mm. Turun taidemuseon katolla.

Muita arkkitehtonisia helmiä ovat mm. hienot holvatut portaat, porraskäytävien puu-uunit, erilaiset peiliovet sekä keittiöiden kulmiin upotetut kaapit. Rakennustutkija ihastui myös vinttihuoneeni seinään upotettuun kiinteään kerrossänkyyn.

Odotettavissa ehdotus kaavamuutoksesta

Pihapiiri rakennuksineen on tuskin uhattuna vielä vuonna 2008, sillä vuokrasopimukset jatkuvat vuoden loppuun asti - viimeiset kuukaudet tosin määräaikaisina. Mutta rakennusten kohtalo näyttää uhkaavalta, sillä kiinteistökaupan tarkoitus on sairaalan toiminnan laajentaminen Kaskenkatu 15a:n tontille. Vanhojen rakennusten kunnostus tuskin kuuluu uuden omistajan päällimmäisiin tavoitteisiin.

Åbo Underrättelser-lehden helmikuisessa artikkelissa (23.2.) Turunmaan sairaalaa edustava Ole Åberg kertoo jatkosuunnitelmien olevan vielä auki. Säätiön tekemää tonttikauppaa pidetään otsikossa ”taivaan lahjana”. ”Tällaisen mahdollisuuden saa vain kerran 50 vuodessa”, Åberg toteaa kirjoituksessa.

Toivoa uudesta rakennusperintöohjelmasta?

Turkua ei juuri voi ylistää vanhojen arvorakennusten, varsinkaan puutalojen säilyttämisestä ja kunnostamisesta. Mutta parannusta olisi syytä olla tulossa, mikäli vuonna 2011 käyttöön otettavaa uutta rakennusperintöohjelmaa on uskominen.

"Rakennusperintöohjelman tarkoitus on asettaa päämäärät rakennetun kulttuuriympäristön hoidolle, antaa paikallisiin olosuhteisiin sovitettuja kehyksiä johdonmukaiselle rakennussuojelulle sekä muotoilla rakennusperinnön ja uudisrakentamisen ihanteiden asianmukaisen yhdistämisen periaatteet", kerrotaan kaupungin tiedotteessa.

Vuoteen 2011 on kuitenkin pelottavan paljon aikaa. Ehtiikö ohjelma Kaskenkadun keitaan kannalta ajoissa - ja liikuttaako sen sisältö Turunmaan sairaalaa tukisäätiöineen? Tontin korvaamattomat rakennukset olisivat arvokas suojelukohde tulevalle Euroopan kulttuuripääkaupungille.

Terhi Arell